

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Inkludering eller exkludering av barn i behov av stöd i förskolan

- *En kvalitativ studie om personalen i förskolans förhållningssätt
gentemot barn i behov av stöd*

Carin Persson

BAUN/Specialpedagogik/LAU390
Handledare: Kerstin Wendt-Larsson
Examinator: Pia Williams
Rapportnummer: HT10-2611-244

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Inkludering eller exkludering av barn i behov av stöd i förskolan

Författare: Carin Persson

Termin och år: HT-10

Kursansvarig institution: LAU390: Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin Wendt-Larsson

Examinator: Pia Williams

Rapportnummer: HT10-2611-244

Nyckelord: Inkludering, Exkludering, Barn i behov av stöd, Förskola, Förhållningssätt

Syftet med examensarbetet är att få personal i förskolan att få syn på sitt förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd samt få dem att tänka om och vidare. Detta för att de skall kunna utvecklas och komma vidare både personligt samt professionellt.

Min frågeställning baseras på syftet för studien. Frågeställningen består av fyra frågor som i diskussionen skall tas upp.

- Hur uppfattar personalen i förskolan barn i behov av stöd?
- Vilka uppfattningar framkommer om att placera barn i behov av stöd i förskolan, inkludering eller exkludering?
- Ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?
- Vilka uppfattningar finns bland personalen i förskolan om att kunna bemöta ett barn i behov av stöd?

Metoden för att samla in data är samtalsintervjuer. Intervjuer som gjorts med både anställda förskollärare samt anställda barnskötare, som gjorts på två olika förskolor under samma enhet. Just intervju som metod valdes framför enkätundersökning då en kvalitativundersökning är mer relevant för denna form av undersökning.

Resultatet redovisas, jämförs och tas det upp för att visa vad som sagts och för att kunna diskutera deras svar. Inkludering är positivt, både för barn och personal, säger respondenterna. Å andra sidan anser vissa att inkludering bara funkar om man får en resurs. Men inkludering tros inte passa för alla barn. Det framkommer också att personalen i förskolan anser sig ha lågt med kunskap om barn i behov av stöd, vilket kan ha påverkat deras svar i intervjuerna.

Diskussionsdelen finns till för att kunna besvara frågeställningen samt syftet med studien. Här kan ni följa min tankegång, personalen samt referensernas på en och samma gång.

Slutsatsens syfte är att formulera vad som kommit fram under studien samt som en avslutning.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Förord

I början av skrivandet kände jag ren stress och panik över att det var så svårt och ett så stort ansvar att skriva ensam. Det var så mycket att göra som jag egentligen inte tänkt på, exempelvis transkriberingen som måste göras av alla intervjuerna. Min tanke var tillslut att jag inte kommer att fixa detta till utsatt datum, 101231. Efter ett tag fick jag tillbaka min passion och glöd för att nå mitt mål med examensarbetet – nämligen att bli en examinerad lärare för yngre åldrar.

Jag vill tacka alla som hjälpt och stöttat mig genom arbetets gång. Alla som trott på mig och sagt att jag kommer klara detta. Tack för all uppmuntran! Jag vill även tacka de åtta personer inom förskolans värld som ställt upp som intervjupersoner och gjort mitt examensarbete möjligt. Sist men inte minst vill jag även ge min handledare Kerstin Wendt-Larsson ett stort tack för all hjälp och för alla gånger Du tagit dig tid för att läsa igenom mitt arbete.

Tack!

**Med vänliga hälsningar,
Carin Persson, Gråbo 2010**

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
FÖRORD.....	3
1. INLEDNING	7
1.1 Dokumentets upplägg.....	7
2. SYFTE.....	8
3. FRÅGESTÄLLNING.....	8
4. METOD	8
4.1 Samtalsintervju eller enkätundersökning?	8
4.1.1 Varför inte observation?	8
4.2 Samtalsintervju	9
4.3 Undersökningsgrupp	9
4.4 Utvärdering av metod.....	10
4.4.1 Reliabilitet	10
4.4.2 Validitet.....	11
4.4.3 Generaliserbarhet	11
4.5 Etiska principer.....	11
5. TEORIGENOMGÅNG	12
5.1 Begreppslista.....	12
5.2 Styrdokument	13
5.2.1 Vad säger styrdokumenterna?	14
5.3 Litteratur.....	15
5.4 Övrigt.....	18
5.5 Historisk bakgrund	18
6. RESULTAT.....	19

6.1	Presentation av förskolor samt medverkande intervjupersoner	19
6.2	Resultatsredovisning	20
6.2.1	Vad är ett barn i behov av stöd?	20
6.2.2	Barn i behov av stöd i förskolan och i barngrupperna	21
6.2.3	Tiden som läggs på ett barn i behov av stöd.....	21
6.2.4	Mångfald, är det viktigt & vad kan ett barn i behov av stöd tillföra?	22
6.2.5	Inkludering av barn i behov av stöd i förskolan	23
6.2.6	De exkluderade barnen, vart skall de placeras?	23
6.2.7	Förhållningssätt och arbetsmetod för inkludering.....	24
6.2.8	Kunskap inom området.....	25
6.2.9	Resurser	26
7.	DISKUSSION	27
7.1	Hur ser man på barn i behov av stöd?	27
7.2	Skall barn i behov av stöd inkluderas i förskolan, eller skall de exkluderas och placeras på ett alternativt ställe?	28
7.2.1	Barnets bästa	28
7.2.2	Rätten till undervisning.....	29
7.2.3	Resurser som krav för inkludering av barn	29
7.2.4	Om exkludering.....	30
7.3	Vad ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?.....	31
7.3.1	Tid som hinder	31
7.3.2	Barngruppen som ett hinder.....	32
7.4	Anser personalen i förskolan att de kan bemöta ett barn i behov av stöd?	33
7.4.1	Att äga kompetens inom arbetslaget.....	33
7.4.2	Läroutbildningen.....	33
8.	SLUTSATS.....	35
8.1	Slutsats för frågeställningen	35
8.1.1	Hur ser personalen i förskolan på barn i behov av stöd?	35
8.1.2	Skall barn i behov av stöd placeras i förskolan, eller tycker personalen att de skall placeras på ett annat alternativ?	36
8.1.3	Vad ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?	36
8.1.4	Anser personalen i förskolan att de kan bemöta ett barn i behov av stöd?	36
8.2	Egna tankar	37
8.3	Framtida studier	37
	REFERENSLISTA	39
	Styrdokument	39
	Litteratur.....	39

Övrigt.....	40
BILAGOR.....	41
Bilaga 1 – Intervjufrågor	41

1. Inledning

Under min utbildning vid Göteborgs Universitet, har jag lagt märke till den rädsla och okunskap personalen i förskolan har gentemot barn i behov av stöd. Jag har upplevt personalen positiva i starten men därefter sett frustrationen för arbetet som medförs av ett barn i behov av stöd (se begreppsförklaring under 5.1). Det behöver inte vara ett barn med en uttalad diagnos utan kan även handla om ett barn som kräver mer än de flesta andra. Ett barn som behöver mer uppmärksamhet och som, enligt personalen, oftast förstör på grund av koncentrationssvårigheter och dylikt.

Som privatperson har jag erfarenhet av barn i behov av stöd då en familjemedlem har varit och är en person som behöver stöd i sitt liv. Enligt mig har detta snarare varit till hjälp för mig och mitt yrkesval samt mitt förhållningssätt, än ett problem. Som framtida pedagog tycker jag mig ha ett förhållningssätt gentemot barnen som har gynnats av mina privata erfarenheter. Ett förhållningssätt som inte ses hos all personal i förskolan.

Mitt val av examensarbete är präglad av mina privata erfarenheter samt erfarenheter utifrån förskolans värld. Jag vill med detta arbete få andra pedagoger att fundera över deras eget förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd. Jag anser att det krävs för att personal i förskolan skall komma vidare och se dessa unika barn som en tillgång i barngruppen snarare än ett problem. Att personalen ser det som en utmaning och ett lärotillfälle för deras egen del, både som professionell lärare samt som privatperson

1.1 Dokumentets upplägg

I början förs en inledning om varför jag har valt detta ämne, därefter följer syftet med arbetet samt min frågeställning. Alltså vad jag vill få fram av mitt arbete. Ett metodavsnitt finns att läsa för att visa hur jag har gått till väga och varför jag har gjort mina val. Litteraturgenomgången som skrivits, finns till för att Du som läsare skall få en möjlighet att lättare finna vad jag refererat till och varför. Därefter finns ett avsnitt där jag förklarar vissa ordval och vad dessa betyder samt i vilket syfte jag använt mig av dem. En historisk uppdatering följer där Du som läsare får en inblick ur dåtidens behandling av barn i behov av stöd. Utifrån de intervjufrågor som ställts (se bilaga 1) har rubriker skapats för att på bästa sätt kunna tydliggöra vad som diskuteras var. Efteråt tas det upp vad de olika styrdokumenterna säger och vad som tydliggörs där. En presentation av de olika förskolorna samt de intervjuade personernas befattning följer samt deras fingerade namn. Därefter följer resultatredovisningen där det refereras till endast intervjuerna för att visa på vad de talat om i dessa och hur jag som skribent tolkat deras svar. Resultatredovisningen är uppdelad i nio olika avsnitt. Senare diskuteras det i diskussionen med hjälp av litteratur, styrdokument samt intervjupersonernas svar för att i slutet av dokumentet kunna komma fram till en slutsats. Sist i dokumentet kommer en referenslista samt en bilaga med intervjufrågor.

2. Syfte

Syftet med denna studie är att ta reda på hur personalen i förskolan ser på barn i behov av stöd samt hur de ser på sitt eget förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd.

3. Frågeställning

”Inkludering eller exkludering av barn i behov av stöd i förskolan” är det huvudsakliga som undersöks i denna studie. För att komma fram till en slutsats delar jag upp syftet till fyra mindre frågor.

- Hur uppfattar personalen i förskolan barn i behov av stöd?
- Vilka uppfattningar framkommer om att placera barn i behov av stöd i förskolan, inkludering eller exkludering?
- Ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?
- Vilka uppfattningar finns bland personalen i förskolan om att kunna bemöta ett barn i behov av stöd?

4. Metod

Här förklarar jag hur jag går tillväga genom arbetets gång och hur jag kommer att göra, detta med stöd av litteratur som främjar mitt arbetssätt.

4.1 Samtalsintervju eller enkätundersökning?

Stukát (2005:123) menar på att man i början av sitt metodskrivande skall diskutera valet av sin datainsamling och tillvägagångssättet. När metoden för denna datainsamling skulle bestämmas stod det mellan samtalsintervjuer samt enkätundersökningar. En enkätundersökning kan vara mer anonym än en samtalsintervju och man får mer betänketid till att formulera sina svar, samtidigt som det kan bli opersonligt och man svarar på det sätt som man förväntas svara. En samtalsintervju är en dialog mellan två eller fler parter, där den ena parten ställer frågor som den andre svarar på. Fördelar med en samtalsintervju är att man kan utveckla sina frågor om den som får frågan inte förstår. En annan poäng med samtalsintervjuer är att personen som skall svara på frågorna kan svara mer utförligt och frågeställaren kan ställa följdfrågor som är utmanade. Det finns även problematik inom samtalsintervju, exempelvis om det snarare blir intervjuaren som svarar på sina egna frågor då den person som skall bli intervjuad inte förstår.

4.1.1 Varför inte observation?

Observation som metod har inte varit användbar för denna studie. Detta för att tanken är att se vad personalen i förskolan själva säger om sitt förhållningssätt. Hade syftet varit att även se hur de bemöter barn i behov av stöd, gentemot vad de sagt i intervjuerna, hade observation som metod varit användbar.

4.2 Samtalsintervju

Tillslut valdes samtalsintervju (Esiasson m.fl., 2007:283-313) som metod, då det känns mer relevant för den undersökning som görs i detta arbete. Esiasson m.fl. påpekar bland annat att man skall vara väl medveten om sitt problemområde och sitt syfte med en intervju, innan man startar en intervju. En samtalsintervju kan också vara ”som ett komplement till annan forskning” (Esiasson m.fl., 2007:289), vilket dessa intervjuer har varit. Vidare menar Esiasson (2007) att det är viktigt att påpeka för personerna som medverkar i intervjuer att deras svar kommer att studeras i en vetenskaplig studie. Samtidigt är det också viktigt att man accepterar personernas anonymitet samt deras identitet. Inget i den vetenskapliga texten kommer att vara utpekade i den grad att man kan röja personernas identitet. I detta arbete kommer därför de intervjuades namn att vara fingerade.

Esiasson m.fl. (2007) menar att den intervjuade personen skall känna sig trygg i situationen samt i miljön. Därför kommer intervjuerna ske på personernas arbetsplats, i ett rum där man ostört kan sitta, där man kan stänga dörren och ha insynsskyddat. Personerna i fråga skall alltså känna sig säkra och inte otrygga. Intervjuerna startar inte på en gång, utan vi för ett samtal där jag förklarar vad jag skall ha deras intervju till, att det endast är jag som kommer använda mig av det inspelade ljudet samt vad mitt examensarbete går ut på.

En rimlig tid för intervjuerna anser jag vara runt 10 – 20 minuter, detta då jag själv fått erfarenhet att det kan bli påfrestande om man för en intervju under en längre tid, än 10 – 20 minuter. Jag menar också på att man efter en stunds intervjuande lätt tappar fokuseringen på det man gör och känner sig stressad. När examinationer och utbildningen är klar, kommer detta material att förstöras. Då de inte kommer vara till intresse för andra.

Enligt Stukát (2005:123) är det viktigt att man är medveten om sitt syfte när man funderar ut sina intervjufrågor. När syftet för denna studie var färdigt kunde det därefter tas fram frågor att ställa till respondenterna. Frågorna som ställs vid intervjuerna är relevanta för att nå syftet med studien.

4.3 Undersökningsgrupp

Stukát (2005:123) menar även att man skall precisera sin undersökningsgrupp; vilka man valt, varför, gemensamma faktorer m.m. Vilket kommer att göras under denna rubrik.

På två olika förskolor, inom samma rektorsområde, kommer det att intervjuas fyra personer på respektive ställe – varav två stycken är anställda som förskollärare samt de övriga två som barnskötare. Det blir alltså fyra förskollärare samt fyra barnskötare i undersökningsgruppen. Anledningen till detta är att få en så jämlik undersöknings grupp som möjligt. Helst skall de även ha liknande utbildningar. Exempelvis; Om en intervju görs med en förskollärare som är utbildad till lärare för de högre åldrarna, skall målet även vara att det medverkar en person med liknande utbildning från den andra förskolan. Jag vill också poängtera att samtliga personer är kända för mig samt att de alla åtta medverkande personerna är av det kvinnliga

könet. Hade det funnits en person av det manliga könet på någon av förskolorna hade det varit intressant att även få med denne, men det finns det i dagsläget inte.

Esaiasson m.fl. (2007:292) avråder dock att utföra intervjuer med personer som man har en relation med. Detta för att respondenten möjligen sluter sig och inte är lika öppen om intervjuaren är känd sedan tidigare. Även intervjuaren kan ha svårigheter med att ställa vissa frågor som på något sätt kan kännas fåniga. Jag vill däremot poängtera att dessa åtta respondenter är människor som jag stött på under en tio års period, från gymnasiet och fram till nu. På forna praktikplatser samt vikariejobb. Jag upplever inte att de personer som medverkat i intervjuerna har varit hämmade i sina svar på grund av vår relation.

4.4 Analysering av data

När alla intervjuer var klara började analyseringen av materialet som kommit fram. Alla intervjuer lyssnades igenom och blev skrivna i egna dokument i Microsoft Word, ordagrant. Därefter lästes samtliga åtta dokument igenom för att finna likheter såväl som olikheter bland intervju svaren. Dessa togs ur sitt sammanhang för att därefter användas i studiens text. Ibland används direkta citat från intervjuerna vilket görs för att påvisa mer ordagrant hur personalen har resonerat. Efter att datan är analyserad och skriven i resultatdelen, kan respondenternas svar diskuteras under diskussion.

4.5 Utvärdering av metod

Att utvärdera sin metod och öppet visa på svårigheter samt felkällor är något som Stukat (2005:124) påpekar är viktigt. Detta för att visa på sin ärlighet i dokumentet och även visa hur det har gått. Reliabilitet, validitet och genrealiserbarhet menar han vidare att man skall beskriva. ”Alla undersökningar har brister. Det är mycket, mycket bättre att forskaren själv visar sin medvetenhet om dem, än att andra avslöjar dem.” (2005:125).

4.5.1 Reliabilitet

Det som är svårt med en samtalsintervju är om personen som blir intervjuad inte förstår frågan eller inte kan komma på ett svar. Då upplever jag att det blir påfrestande och att man näst intill får ”dra ut” ett svar. Ibland känns det också som att man lägger orden i munnen på den intervjuade personen. Exempelvis en intervju som gjorts under undersökningen där den intervjuade personen inte kunde svara på vad för kunskap hon ville ha mer av, personen ville ha förslag – som då gavs till henne. På något sätt blev det inte en intervju under de minuterna, snarare en dialog där man diskuterar någonting. Vilket inte var meningen från början.

Andra problem som stötts på under intervjuerna är att personerna ibland inte funnit tid till att avvika från barngruppen. Vilket gjorde att två intervjuer gjord under tiden de befunnit sig i barngruppen. Däremot har barnen inte kommit till dessa personer under inspelningarna, och det är inte säkert att dessa två personer känt sig påverkade av miljön. Men för mig som intervjuare var det påfrestande och jag kände att fokuseringen på vår samtalsintervju inte var på samma nivå som de övrigas. Vilket i sin tur kan ha gjort att jag inte varit lika alert på följdfrågor.

En tredje intervju blev mer annorlunda än vad vi båda tänkt oss. Vi hade satt oss i ett rum intill avdelningen med glasfönster in till avdelningen. En vikarie skulle ta emot ett barn, för att bemötas av en för honom okänd lärare. Barnet ville därför inte gå från sin pappa. Det slutade med att den person som just då intervjuades fick ta hand om barnet och ha denne i knäet undertiden intervjun pågick. Både jag samt den intervjuade kom av oss och blev märkbart störda under intervjun. Visserligen hade intervjun kunnat avbrytas, men ingen av oss hade någon annan tid över för att ta om intervjun, därför valde jag att fortsätta intervjun.

Jag vill även uppmärksamma att det i alla ljudfilerna från intervjuerna finns fraser, meningar och stycken som har försvunnit och är ohörbara. Detta på grund av inspelningsprogrammet samt en del ”hummanden” från de intervjuade. Det har däremot visats i transkriberingarna via ett specifikt tecken, nämligen detta; ”[...]”. Detta tecken visar att någonting saknas eller att det har sagts någonting som inte är med i texten, eller som är ohörbart i ljudfilerna.

4.5.2 Validitet

Tanken med samtalsintervju som metod, var att det passade in på att mäta vad personalen i förskolan ansåg och sade om barn i behov av stöd. Det var deras egna uppfattningar och ord som var det intressanta, samt hur de resonerade kring barn i behov av stöd. Men om man skall tänka utifrån hur det egentligen ligger till, hade observation som metod varit det mest lämpliga att använda sig av.

4.5.3 Generaliserbarhet

Resultatet som framkommit under denna studie gäller, i huvudsak, för det rektorsområde som medverkat med personal från förskolorna. Däremot skulle det fungera att göra en liknande studie, fast med fler personer, för att få en mer generell uppfattning om vad personalen anser om barn i behov av stöd.

4.6 Etiska principer

Det går att finna fyra olika etiska principer (Stukát, 2005:130-134) som man skall ta ställning till i en studie som denna. Det är;

- *Informationskravet* som innebär att de medverkade skall informeras om studiens syfte och om att deltagandet är frivilligt samt att deltagandet kan avbrytas när som.
- *Samtyckeskravet*, vilket betyder att deltagarna bestämmer över sitt medverkande. De har bland annat rätt att bestämma hur länge samtalsintervjun skall vara samt plats att intervjuas på.
- *Konfidentialitetskravet* innebär att alla deltagares anonymitet skall tas hänsyn till. De skall vara informerade om att ljudinspelningarna inte kommer att redovisas för någon annan.
- *Nyttjandekravet* handlar om att all data som samlats in endast kommer att användas till denna studie och ingenting annat.

Till alla dessa fyra punkter har det tagits hänsyn, vilket innebär att alla har informerats om deras anonymitet. Har åsikter kommit fram, exempelvis om att man inte velat svara på en fråga, så har den fråga hoppats över. Att deltagandet har varit frivilligt och att deras svar på frågor samt ljudfiler endast kommer att behandlas av mig.

5. Teorigenomgång

Under denna rubrik kommer jag att ta upp allt som jag har refererat till i mitt examensarbete. Jag kommer att dela upp referenserna i underrubriker för att göra det ännu lättare för dig som läsare.

5.1 Begreppslista

Liksom Perssons (2007) idé med att ha en begreppslista i sin bok *Elevens olikheter* har det anammats i denna text. Detta för att det skall bli lättare för Dig som läsare att förstå hur vissa begrepp tolkas genom arbetets gång.

Barn i behov av stöd är begreppet som jag kommer att använda mig av i mitt examensarbete. När jag använder mig av detta syftar jag på barn med koncentrationssvårigheter och psykiska samt fysiska hinder. Dyslexi kan även ingå under detta begrepp men är inget som jag kommer nämna i detta dokument. Olsson & Olsson (1998:15-17) beskriver *barn i behov av stöd* såhär;

Barn och ungdomar i behov av [...] stödmär inte en speciell grupp med ett bestämt sätt att vara. Det är snarare så att dessa barn och ungdomar behöver extra uppmärksamhet och hjälp av vuxna, varaktigt eller tillfälligt. Alla människor kommer antagligen någon gång i sitt liv att vara i behov av [...] stöd. En del barn i förskolan eller skola behöver extra stöd och vägledning av vuxna för att fungera. Barn som behöver mer varaktigt stöd är barn med olika former av funktionshinder.

(Olsson & Olsson, 1998:15-16)

Vidare skriver de att det idag finns barn i behov av stöd ”i stort sett i varje förskola och skola.” (s.16).

Det kompetenta barnet som Sommer (2005) tar upp, kommer att användas i arbetet. Med det kompetenta barnet menar Sommer att man skall tro på barnet att de klarar av saker och ting. Att de inte har problem med att handla själva. Barn klarar av det, bara man ger dem tid att försöka.

Inkludering (Nilholm, 2006) är ett ord som fötts ur *integrering* samt det amerikanska *Inclusion* och betyder att man ser till att barn i behov av stöd är delaktiga i skolan. Det är däremot ett ord som är tolkat ur olika perspektiv och använts ur olika synvinklar. Men i detta examensarbete kommer det att användas med syfte till att undersöka vad personal i förskolan tycker om att ha barn i behov av stöd i sina barngrupper samt i förskolan.

Exkludering samt *segregering* (Nilholm, 2006) används inom specialpedagogiska områden och innebär att man i stort sett plockar ut en person som man därefter specifikt hjälper någon med. Exempelvis kan man plocka ur ett barn som har inlärningssvårigheter och hjälper det barnet på ett sätt som tilltalar dem bättre än det som erbjuds inom klassrummets väggar. För mig i mitt examensarbete kommer det tolkas som att man inte skall ha barn i behov av stöd i förskolan. Att dessa barn istället borde gå i någon form av särskoleform.

Mångfald kopplas ofta till mångkultur. Att man i undervisningsgruppen, eller barngruppen, har flera olika religioner, kulturer samt språk. Vad man ofta inte tänker på är att begreppet också handlar om barn i behov av stöd och inkludering. Enligt en sökning på wikipedia (http://sv.wikipedia.org/wiki/M%C3%A5ngfald_%28samh%C3%A4lle%29) beskrivs begreppet mångfald som ”en variation av olika egenskaper hos individerna i en social grupp.” Att ha mångfald i sin barngrupp kan även innebära att man har inkluderat barn i behov av stöd. I detta syfte används begreppet i studien. Ni kommer att stöta på detta ord ett flertal gånger och bör då alltså koppla det till barn i behov av stöd och inte religion, språk och kultur.

5.2 *Styrdokument*

I *Läroplanen för förskolan (Lpfö98)* står det skrivet att alla som arbetar inom en förskola skall främja barns lärande om sig själv, stärka deras egenvärde samt förstå andra människors värde. *Lpfö98* påpekar också att all personal på förskolan skall främja barnens individuella utveckling, tillsammans med hemmet. Verksamheten skall anpassas efter barngruppen, och inte tvärtom. ”Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar.” (Lärarens handbok, 2006:25), vidare skrivs det att alla barn skall få känna på att vara en tillgång i sin egen barngrupp. All personal på förskolan, via arbetslaget, har ett ansvar gentemot barnen och deras behov.

Läroplan för förskolan (den reviderade utgåvan) börjar gälla från och med juni 2011. Det är en utgåva som baseras på den nuvarande *Lpfö98*, men som uppgraderats på olika sätt. Bland annat är det en tydligare struktur och visar vad som krävs av förskollärare på ett tydligare sätt. Den nya reviderade läroplanen kommer att användas parallellt med den nu gällande. Är det skillnader mellan de båda läroplanernas innehåll, kommer det vara markerat i uppsatsens text.

SFS 2010:800 även kallad *Skollagen*, skall alla skolformer följa i Sverige, det är ett dokument med lagar som ser till att allt går rätt till samt att alla blir behandlade på rätt sätt. Bland annat säger *skollagen* att förskoleverksamheten skall tillgodose barn i behov av stöd och att de skall få den omsorg som de kräver, enligt 3§ kapitel 2a. (Lärarens handbok, 2006:61)

Barnkonventionen har flera viktiga artiklar som skolan som myndighet skall följa, liksom även förskolan. *Barnkonventionen* är en konvention för barn, som tar upp barns rättigheter. De menar att man inte kan ställa och styra över dem hur som bara för att de är yngre än vuxna – de har också rätt till ett liv. De viktigaste reglerna är dock artikel 2, artikel 3, artikel 6 samt

artikel 12. *Barnkonventionen* finns till för barnens skull och där står hur barnen skall behandlas i hemmet samt i skolan, men även av myndigheter och politiker – av samhället.

I *Salamanca-deklarationen* är en samling med riktlinjer för människor i behov av stöd. Hur de skall behandlas samt vad de har för rättigheter i skolans värld. Den beskriver också riktlinjer för personer i deras närhet samt vad som gäller för ett barn i behov av stöd.

Lagen om stöd och service även kallad *LSS*, ersatte den gamla *omsorgslagen*. Lindehag och Lindberg (1998) beskriver LSS som en pluslag, då de ger vissa människor extra rättigheter. I fall funktionsnedsatt eventuellt känner att hjälpen inte är tillräcklig, utan att de behöver mer stöd osv. ”Grunden för LSS är den humanistiska människosynen, som betraktar människan som en individ med ett värde i sig. Respekten för människovärdet är ovillkorligt och förändras inte av en funktionsnedsättning.” skriver Lindehag och Lindberg (1998:22).

Lagen om assistansersättning även kallad *LASS*, är en lag som kompletterar LSS. Om en människa är i behov av stöd mer än 20 timmar per vecka har man rätt till en assistent. Staten är skyldiga att erbjuda personlig assistent till sådana behövanden.

5.2.1 Vad säger styrdokumentet?

Här kommer det presenteras vad styrdokumentet talar om och vad som gäller när man går efter dem.

I nuläget gäller fortfarande *Lpfö98* och i den texten redovisas det hur pedagoger samt annan personal som verkar i förskolan skall vara gentemot barn i behov av stöd. Det finns tydliga riktlinjer för deras förhållningssätt som du som vuxen i denna verksamhet skall följa och sträva efter. Du skall lära ut de grundläggande värden som finns i vårt samhälle. Det innebär bland annat att du skall tala om alla människors lika värde samt visa på solidaritet. Enligt *Lpfö98* skall man också arbeta efter värdegrunden, vilket beskrivs så här;

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som skall präglade verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter skall lyftas fram och synliggöras i verksamheten. Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga förebilder.

(Lärarens handbok, 2006:25)

Att värdegrunden är en stor del av förskolans verksamhet är inget nytt. Viktigt är att påpeka att värdegrunden är som en gyllene regel för förskolan och personalen för att se till att man överför livsviktiga värderingar. Exempelvis att det är godkänt att vara annorlunda och att vi alla skall acceptera varandra.

Du som vuxen i en förskola skall se till att barn oavsett svårighet skall få en trygg uppväxt och start i livet. Även om Du som personal i förskolan, anser förhållandena i verksamheten

vara orimliga kan du inte röja undan ett barns rätt att behandlas med rättvisa, oavsett vad det gäller. Ett barn har rätt till ett liv utan diskriminering, precis som *Barnkonventionen* (2007) påpekar i artikel 2;

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning.
2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

(Barnkonventionen, artikel 2)

Om en vuxen har ett negativt förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd och visar detta inför andra, kan de övriga barnen påverkas. Det kan bli som en ond cirkel där inställningen är A och O. Är Du som vuxen i förskolan positiv och ständigt bemöter barn i förskolan, utifrån deras förutsättningar speglas även detta, och visar på en god förebild för andra i barngruppen samt vuxna i omgivningen.

”Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar.” (Lärarens handbok, 2006:25). Här menar man att ett barn oavsett svårighet eller form av behov har rätt till sitt stöd för att kunna fungera i både grupp samt som människa, men även kunna utvecklas och gå vidare. Det är viktigt att Du som vuxen i förskolan bemöter barnen på deras nivå och visar att det är OK att följa sin egen takt i utvecklingen.

I *Salamanca-deklarationen* (2006/2:43) tydliggör man att skolor med en inkluderingsprincip ”är det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att bygga upp ett integrerat samhälle och att åstadkomma undervisning för alla.”. Det är viktigt att vi, som vuxna förebilder, också håller oss till detta inom skolan men även samhället – för att visa de yngre människorna hur man beter sig mot människor som är annorlunda.

Den reviderade *Läroplanen för förskolan* (2010) påpekar vikten av att verksamheten skall präglas av omsorg. De skall arbeta för att barnen förstår andra medmänniskor samt den situation de befinner sig i. Samtidigt skriver man att ”[d]en pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan.” (2010:5). Här menar man att oavsett problemområde och svårigheter skall verksamheten formas utefter barnen, inte tvärtom.

5.3 Litteratur

Dion Sommer, professor i utvecklingspsykologi, skriver i *Barndomspsykologi – Utveckling i en förändrad värld* (2005:42-49) om det kompetenta barnet, vilket även kommer vara ett begrepp som jag refererar till. Sommer menar däremot att man skall vara försiktig med att

använda ordet *kompetens* då det snarare ”kan ses som ett exempel på vår tids dyrkande av ’den duktiga människan’[.]” (2005:49). Det är inte syftet med begreppet *det kompetenta barnet* utan syftet med begreppet är att man som vuxen skall vara medveten om att ”[m]änniskobarnet har [...] medfödda grundkompetenser som krävs för att befinna sig i, påverka och lära av sociala relationer.” (2005:45).

Britt-Inger Olsson & Kurt Olsson, båda gymnasielärare, men Britt-Inger Olsson är också specialpedagog, författarna till *Barn, ungdomar och vuxna i behov av särskilt stöd* (1998:15-17). Deras begreppsförklaring till barn i behov av stöd, är den förklaring som hänvisas till i denna studie (se begreppslistan 5.1.). Där förklarar de att begreppet inte menas som en utpekning av en speciell grupp och som ett beteende. Utan att det innebär att barn i behov av stöd behöver extra uppmärksamhet av vuxna i sin närvaro, antingen varaktigt eller tillfälligt, som de beskriver. Boken i sig är ämnad för elever som läser Barn- och fritidsprogrammet, men även dem som vill bredda sin kunskap inom området.

Den stora utmaningen – Om att se olikheter som resurs i skolan (2004) som är skriven av en professor i handikappvetenskap - Magnus Tideman, m.fl. Det är en studie som handlar om att se barn och elevers olikheter och se det mer som en resurs i skolan än ett problem. I grund och botten handlar det om begreppet *En skola för alla*. Tideman (2004) hävdar bland annat att skolledarna har en avgörande roll i att bestämma vilka som är i behov av stöd. Alltså vilka som skall få stöd via särskola osv. samt vilka som klassas klara av att fortsätta i en normalbegåvad grupp. Man talar också om att se olikheter som en resurs i skolan (s.225). Vidare beskriver Tideman (2004) att det har varit upp- och nedgångar med förhållningssättet gentemot människor i behov av stöd.

Elevers olikheter (2007:9, 102-125) är skriven av Bengt Persson, professor i specialpedagogik, och han tar där upp vad inkludering samt integrering betyder. Persson talar också om läralets kompetens och påpekar bland annat ”[f]ör att arbetslagen skall fungera väl för alla elever krävs att personalen förenas i en grundsyn på barns och ungdomars lärande och utveckling.” (2007:108). Han menar att arbetslaget måste ha samma grundsyn för att kunna bemöta barn i behov av stöd med liknande förhållningssätt och för att se dem genom likvärdiga ”glasögon”. Persson (2007) beskriver att lärarutbildningskommittén säger bland annat ”[...]att alla lärare skall ha kompetens att organisera arbetet så att hänsyn tas till elevers olika behov av tid, stimulans och stöd.” (s.106). Man menar alltså att alla lärare skall äga en kompetens för att kunna bemöta alla barn individuellt samt ge dem det stöd som de behöver för att kunna utvecklas. Vidare beskrivs det av lärarutbildningskommittén, i Persson (2007:106), att denna kunskap skall grundas i lärarutbildningen, och att det är i utbildningen man skall få kunskap för att kunna bemöta alla olika barn individuellt, oavsett svårigheter.

Från idiot till medborgare (2008:19-23) är skriven av Karl Grunewald som bland annat är författare, barnpsykiatriker samt professor. Det är en bok som berättar om det historiska perspektivet för, i huvudsak, utvecklingsstörda människor från 1900-talet och uppåt. Anledningen till att den valts till detta dokument är för att det är användbart för att berätta hur det såg ut förr. Bland annat att man inte såg de utvecklingsstörda människorna som medborgare, snarare som bördor som borde gömmas undan.

Inkludering av elever ”i behov av särskilt stöd” är en kortare rapport skriven av Claes Nilholm, professor i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik, (2006) som behandlar begreppet inkludering och dess användning, liksom begreppet exkludering. Det skrivs att det är begrepp som är tolkningsbart och att dem används ur olika perspektiv samt synvinklar.

Inkluderande pedagogik i skandinaviskt perspektiv (2006:183-185) är skriven av Niels Egelund., Peder Haug & Bengt Persson, Egelund och Persson är båda professorer i specialpedagogik vid olika universitet, medan Haug är professor i pedagogik och specialpedagogik. De diskuterar i denna bok det förnyade intresset av segregering, och kommer att vara användbart i denna studie. Bland annat talar de om barnets behov som man utgår ifrån, som skall speglas i åtgärder men som också visar på kravet av variation i undervisningsmetoder. "[...][A]llt från att gå i vanlig klass till att bo på internatskola." (s.184).

Integrering och inkludering (2004) skriven av professorn Jan Tøssebro (RED.) och är en skandinavisk bok, där flera olika författare har skrivit olika kapitel. Det finns flera kapitel i boken som anses vara relevant för arbetet. Peder Haug, professor i pedagogik och specialpedagogik, har bland annat skrivit ett kapitel som behandlar just integrering samt inkludering i skolan, vilket i stort sett är det som detta arbete handlar om. Haug i Tøssebro (2004:180) beskriver, bland annat, en studie som genomförts med synliga resultat om att inkludering leder till bättre presteringar än om barnet skulle vara exkluderat.

Lärare av i morgon (2007:92 - 117) skrevs av Ingrid Carlgren, professor i pedagogik, & Ference Marton, professor emeritus i pedagogik. Bland annat talar de om den kritik som lärarutbildningen fått stå ut med. Man upplever utbildningen som kravlös och icke vetenskaplig på grund av de praktiska delarna. Samtidigt talar de om en chock som läggs över de nyexaminerade lärarna, när de kommer ut i verkligheten. De menar att man inte fått tillräckligt med kunskap för att förstå sin verksamhet, lärarna kommer ut i en komplicerad värld som de inte fått lärdom om.

Omsorger med människor med behov av särskilt stöd (1998) är skriven av specialpedagogen Anna-Greta Lindehag och Marianne Lindberg, vårdlärare och författare. Denna bok är ämnad som läromedel för Barn- och Fritidselever, Omsorgselever samt även ur annat utbildande perspektiv, alltså för alla som vill lära sig nytt. I huvudsak handlar den om att ge ett basperspektiv för människor med intresse inom området. Den används inom den historiska delen av denna studie, och kommer inte att finnas med i diskussionen.

Perspektiv på Funktionshinder & Handikapp (2000:232-239) är en bok som är fram arbetad av Magnus Tideman (RED.), professor i handikappsvetenskap. Under ett avsnitt i boken behandlas hinder för integrering/inkludering. Man utgår från att integrering och inkludering i skolan är den ideala situationen men tror ändå att det i grund och botten beror från person till person. Tideman (2000) talar om att det är samhället som bygger upp förväntningarna på skolan, detta tillsammans med en människosyn om att alla skall få vara med oberoende av behoven som en människa kan ha. Samhället har en hög tilltro på skolans värld, vilket är att uppfostra barn till samhällsmedlemmar med goda värderingar. Tideman (2000) beskriver att man "[...] ser [...] människan och inte funktionshindret [...]". (s.233). Barngruppernas storlek behöver heller inte vara problemet, menar Tideman (2000:134-135). Han hävdar att det likväl kan handla om hur man organiserat sin verksamhet. Alltså behöver det inte vara barngruppens storleks fel att man inte kan tillgodose alla barns behov, det kan snarare handla om hur man planerat dagen, veckan, månaden och året.

Problembarnets århundrade (2003) som är skriven av Mats Börjesson, professor i barn- och ungdomsvetenskap, och Eva Palmblad, docent vid Göteborgs Universitet, tar bland annat upp några ord om historien kring barn i behov av stöd. Fokus ligger dock på barn med

koncentrationssvårigheter samt dyslexi, men de har även talat om viss historik som är användbar i det historiska avsnittet. Det finns däremot ett avsnitt (2003:93 - 140) som behandlar sinnesslöhet, vilket är begreppet som sades förr, i stället för utvecklingsstörd. Denna bok kommer nämnas under det historiska, men inte i diskussionen.

Respekt för läraryrket (2002) som är skriven av Gunnel Colnerud, bl.a. professor i pedagogik, & Kjell Granström, professor i pedagogik, diskuterar lärares profession. Hela boken genomsyrar just lärares profession och om dem skall få kallas för professionella eller inte. Skriften är relevant i samma syfte som *Lärare av i morgon* (2007). Colnerud & Granström (2002:32) hävdar att så länge skolan arbetar utefter rättigheterna för ett barn är det svårt för läraryrket att få en professionell status. Du kan nämligen inte välja vilka barn du skall ha i din barngrupp, utan du får arbeta efter de kompetenser som finns i gruppen. Det är inte yrkesgruppen som är ett hinder, snarare samhället som satt ramarna för yrkets organisation. Colnerud & Granström (2002:35) talar även om svårigheten som lärare att tillgodose alla barns behov i de stora grupperna. Det är ett problem med de stora barngrupperna som i dag råder på förskolorna, vilket i sin tur leder personalen upplever svårigheter med att tillgodose behoven barnen har.

Social kompetens i förskolan (2001:101-104, 112-122) av Kari Pape, med en magisterexamen i förskolepedagogik, behandlar personalens förhållningssätt i förskolan. Det finns flera avsnitt som handlar om den vuxne i förskolan och hur de skall bemöta barnen i verksamheten. Pape (2001:101) menar bland annat att man måste agera utifrån "barnets bästa" men att man måste vara medveten om att "barnets bästa" är olika utifrån olika individer. Med andra ord måste man veta vad som är det bästa för just den individen framför dig, för att därefter kunna agera utefter det "barnets bästa". I förskolans värld kan det bland annat handla om vad som är det bästa för ett barn i behov av stöd. Klarar den av en inkludering, eller inte? Det är att agera utifrån "barnets bästa".

Specialpedagogisk forskning; En mångfasetterad utmaning (2009:59-80) som professorn Ann Ahlberg (RED.) har skrivit, tillsammans med flera andra, bland annat Marie Heimersson, universitetsadjunkt som är verksam på Göteborgs Universitet. Heimersson har skrivit ett kapitel som handlar om elevers behov av stöd. Hur tolkningen av behovet är synonymt med personen som har tolkat, tar hon bland annat upp. Man menar alltså att tolkningen av ett barns behov är ur just den tolkande personens perspektiv. Det kan vara ett behov för den personen, likväl som det inte behöver vara ett behov för en annan person. "Vem som tolkar behoven har alltså betydelse." (s.76).

5.4 Övrigt

På *Skolverkets* hemsida går det att finna en del om barn i behov av stöd. Bland annat har de en "frågor och svar" sida (<http://www.skolverket.se/sb/d/3329>) som det att kommer hänvisas till senare i studien. Där svarar man bland annat på vad man kan ställa för krav angående resurser till ett barn i behov av stöd osv.

5.5 Historisk bakgrund

Här nedan följer en kort historisk bakgrund kring hur det var förr för barn i behov av stöd, var de inkluderade eller exkluderade samt hur de bemöttes. En kort tillbaka blick från 100 år, alltså början av 1900-talet, och framåt.

Förr kallade man barn i behov av stöd för *sinnesslöa* (Grunewald, 2008), dessa barn var obildbara och odugliga. Man placerade ut dessa barn i uppfostringsanstalter och fattigskolor. Grunewald (2008) nämner också att dessa sinnesslöa barn blev tvångs steriliserade och därefter inlåsta på de olika anstalterna. Man gjorde detta för att människorna inte ville ha med denna gen, som orskade sinnesslöhet, att göra – rashygienen var mycket viktigt från 1910-talet och cirka 30 år framöver.

Enligt Lindehag och Lindberg (1998) hade i stort sett alla landsting skolhem för de sinnesslöa barnen. Tanken med skolhem var att dessa människor, de sinnesslöa, inom några år skulle klara sig själva utan hjälp – ett långsiktigt mål var att bota de utvecklingsstörda. Detta var också ett ställe som man kunde bo på livet ut, från spädbarn till döden. Däremot fanns ingen hänsyn eller respekt för det individuella behovet, utan man hade ett stordrifttänkande. Vidare menar Lindehag och Lindberg (1998) att föräldrar skulle lämna bort dessa sinnesslöa barn och därefter gå vidare i livet och glömma det barn de fått.

Grunewald (2008) beskriver att man startade en särskola, under början av 1960-talet, för de barn det fanns hopp för, de som trots allt kunde vara bildbara. Denna skolreform var dock exkluderad från skolan där de normalbegåvade gick. Vidare menar Grunewald (2008) att det år 1955 var cirka 1000 elever inom särskolan, som fram till år 1990 ökade till 11 000. Ingen trodde att denna skolreform skulle bli populär och att så många elever skulle hamna i denna.

År 1954 (Grunewald, 2008) fick dessa obildbara, odugliga och sinnesslöa barn en annan identitet – de vart erkända som människor och kommer nu att kallas för *utvecklingsstörda* istället för *sinnesslöa*. År 1948 fick dessa barn och människor rättigheter dokumenterade från FN. Med hjälp av detta kunde de bli erkända som levande varelser och även bli bemötta som en medborgare – med andra ord inkluderade i samhället.

Börjesson och Palmblad (2003) menar att vi idag också talar om barn med koncentrationssvårigheter, alltså barn som inte kan sitta still och på så sätt skapar oro i grupperna de befinner sig i. Det kan handla om barn med olika bokstavsdiagnoser liksom även dyslexi.

6. Resultat

6.1 Presentation av förskolor samt medverkande intervjupersoner

För att Du som läsare skall få en övergripande bild om de personer som ställt upp för intervjuer kommer det nedan följa en kortare beskrivning samt betäckningen de kommer gå under i resultatredovisningen. Även förskolorna som de arbetar presenteras kort.

A – Förskola. Detta är en förskola som från början är för mig bekant, speciellt med tanke på personalgruppen. Vi är med andra ord kända för varandra. Det är en förskola med fyra avdelningar och personalstyrkan består av flest förskollärare, minst två på varje avdelning.

1. **Alexandra** - Är en utbildad förskollärare sen tidigt 90-tal och är med andra ord anställd som förskollärare.
2. **Anna** - Är lärare för högre åldrar som tog examen i mitten av 2000-talet. Anna är anställd som förskollärare.
3. **Astrid** - Har en utbildning som bland annat fritidspedagog och har arbetat mycket med barn i behov av stöd på olika sätt. Är numera anställd som barnskötare.
4. **Asta** - Är anställd som barnskötare och har även en utbildning från tidigt 90-tal, som barnskötare.

B- Förskola. En förskola som ligger under samma rektorsområde som **Förskola A**. Det är en nystartad förskola under denna enhet, men dess lokaler har brukats av en annan förskola tidigare. En avdelning startades upp under **Förskola A**, men flyttades därefter till den nuvarande förskolan, för att därefter öka till ännu en avdelning.

1. **Birgitta** - En barnskötare som utbildades på tidigt 90-tal.
2. **Bella** - Är en lärare för yngre åldrar, men som även kan arbeta bland de tidigare åldrarna i grundskolan. Tog examen år 2008.
3. **Bodil** - En förskollärare som i grund och botten har en utbildning som fritidspedagog men läst kompletterande kurser och kan klassas som förskollärare. Examineras år 2008.
4. **Berit** - Är en utbildad barnskötare sedan tidigt 90-tal.

6.2 Resultatsredovisning

Nedan följer redovisning av det insamlade materialet som skett via samtalsintervjuer. De kommer under följande rubriker att analyseras samt jämföras mellan de olika svaren. Rubrikerna är skapade utefter de intervjufrågor (se bilaga 1) som ställts.

6.2.1 Vad är ett barn i behov av stöd?

Svaret på frågan har varierat från person till person, men alla är överrens om att alla barn behöver stöd på olika sätt. Det behöver inte vara barn med diagnoser, det kan även vara barn som behöver stöd på grund av situationen hemma. Viss personal hade däremot mer utförliga svar än andra vilket kan ligga till grund för att dessa inte har så pass mycket erfarenhet när det gäller barn i behov av stöd. Viktigt att påpeka kan vara att de som svarat mer utförligt är också dem som arbetat med barn i behov av stöd på något vis, under sitt yrkesliv. Det tycks däremot inte vara någon större skillnad mellan de olika förskolorna. Alla de åtta respondenterna är i stort sett överrens om vad ett barn i behov av stöd är.

Astrid som arbetar på **Förskola A**, har under intervjun påpekat att hon hyser stort intresse för barn i behov av stöd. Hon säger att hon tänker mycket på barn i behov av stöd och vad det kan innebära, bland annat säger hon så här; "[...]Det kan ju vara ett barn som har det trasligt hemma, ett handikapp som ADHD, Autism och även sådana som har problem med det sociala. [...]".

”Det är dem som behöver, ja det är, ja dem som behöver lite extra tid och hjälp. Det är många som behöver extra tid och hjälp. [...]” säger Alexandra. Tydligt påpekar hon att det inte bara är extra stöd som ett barn i behov av stöd behöver, utan även tid. Samtidigt poängterar hon att alla barn behöver tid, men att dem behöver olika mycket tid.

6.2.2 Barn i behov av stöd i förskolan och i barngrupperna

Att ha barn i behov av stöd i sin barngrupp upplevs som positivt från samtliga medverkande. Alexandra fortsätter att tala om tid, och i detta fall då att man skall räcka till även till andra barn, och inte bara just det barn som är i behov av stöd. Medan Astrid talar om sitt stora intresse för barn i behov av stöd och att hon känner att dessa barn ger henne mycket lärdom. Även Bella talar om ett intresse och nyfikenheten på att ha ett barn i behov av stöd i sin barngrupp. Stöttning är också någonting som alla medverkande säger är viktigt. Känslan av att inte vara ensam och att det finns någon form av backup om det skulle behövas.

Däremot märks det tydligt hos vissa personer att resurser är ett måste för att kunna inkludera ett barn i behov av stöd. Detta märks genom att de nämner ordet resurser redan från början i intervjuerna. Anna är en av dem som gör det, hon säger så här; ”Det är jag positiv till. Bara man får resurser och hjälp.”. Hon talar alltså om att hon är positiv till barn i behov av stöd i förskolan och i sin barngrupp, bara hjälpen står bredvid och stöttar. Annars menar hon att det blir en för tung börda bland dagens stora barngrupper.

Bodil skiljer sig från mängden med sina resonemang dock. ”[...]Får inte barnet ut det mest av att vara här, i vår barngrupp. Då skall den inte, då tycker jag inte att den skall vara här. [...]”. Hon talar visserligen om resurser, men nämner också att barnet som är i behov av stöd måste få ut någonting av att vara placerad sig i en barngrupp med normalbegåvade. Även kollegan Bella verkar vara med på detta resonemang. Hon uttrycker att det stödet som barnet behöver, måste finnas tillgängligt på förskolan.

6.2.3 Tiden som läggs på ett barn i behov av stöd

Tid verkar vara en känslig punkt hos personalen. De anser redan nu, utan ett barn i behov av stöd i barngruppen, att tiden inte räcker till. Många undrar då hur de skulle få ihop det om de skulle få ett barn i behov av stöd in i barngruppen. Gemensamt för alla respondenterna är att de är överrens om att ett barn i behov av stöd kräver mer tid än vad personalen i förskolan kan avvara. Anna säger att; ”[d]et är [...] svårt att avvara tid redan i dagsläget, så det är inte mycket tid som skulle kunna avvaras till det, känner jag just nu.”. Vidare tas det också upp att planeringstimmarna inte räcker till, fler timmar till att planera är något som efterfrågas.

Alexandra säger; ”Det beror på att det krävs mycket planering och tiden tas från barngruppen. Det blir lite stressigt och man måste lugna ner sig. Ta det lugnt och inte stressa.”. Det är alltså inte bara tiden som är ett problem, utan även känslan av stress som spelar in samt att man inte vill missa resterande i barngruppen för att man planerar in ensamtid med just det barnet i behov av stöd.

Berit, som också är den ända person som ger mig ett konkret svar, anser däremot att man skall kunna avvara 20 minuter varje dag. Hon tänker att barnet som är i behov av stöd skall vara ensam med en pedagog och arbeta tillsammans med denne. Samtidigt nämner hon att det kan vara svårt med tanke på de stora barngrupperna som det i dagens läge är. Här har alltså tiden också stor roll, då det under dessa 20-minuterspass kräver minst en vuxen som måste avvaras från den övriga barngruppen.

Vi talade också om bristen på utbildning om barn i behov av stöd. Många av de som ställt upp och medverkat i intervjuerna har ingen erfarenhet alls om barn i behov av stöd, vilket också verkar vara ett stressmoment. För om det kommer in ett barn i behov av stöd står det där med minimal kunskap, knappt grundläggande baskunskaper. En vidareutbildning genom arbetsplatsen är också tidskrävande, det kan upplevas som ett stressmoment när man redan nu inte hinner med. Detta talar bland annat Alexandra om.

6.2.4 Mångfald, är det viktigt & vad kan ett barn i behov av stöd tillföra?

Mångfald i detta syfte har med barn i behov av stöd att göra. Möjligen då framförallt dem med psykiska och fysiska funktionsnedsättningar. Personalen i förskolan är överrens om att det är viktigt med mångfald, i alla dess avseenden. De tror att "[...] det är bättre att man blandar än att man delar upp" (Alexandra) och att man via mångfald får mycket kunskap gratis.

Empati är något som de alla medverkande personerna nämner som en lärdom för både barn och personal. Bodil säger såhär; "Och sen även att liksom att alla är olika, alla har med sig olika hemifrån. Så vi får ju mångfald på det sättet. Och sen att barn, som är i behov av särskilt stöd, de ger också en mångfald i sitt sätt att vara.". Flera andra nämner också att det är viktigt att det är ett naturligt inslag i vardagen för både barn och personal. Att man inte är främmande inför olikheter då man kan stöta på det vart som helst i livet. Personalen upplever att det är viktigt att dem, men även barnen, är medvetna om att alla är lika värda och att det är accepterat att vara annorlunda på olika sätt. Att alla är olika individer är något som alla påpekar. En barnskötare uttryckte att man lär sig att "bli bättre medmänniskor", och att det är något som man får av att inkludera barn i behov av stöd. Samma person nämnde också att barn och personal även får en annan form av medvetenhet för miljön, i detta fall syftade hon på ljudnivån.

Ah, de kan tillföra mycket. Jag tror de kan tillföra en annan slags medvetenhet och även när det gäller det här med ljudnivån. Att man sänker sin ljudnivå och tänker sig för, att man måste ta hänsyn till andra för alla har det inte lika lätt. Ja att vi är ödmjukare och tar mera ansvar, hänsyn och blir bättre medmänniskor. Det tror jag är bra för alla. Oavsett tror jag att man är tvungen att tänka till lite.

(Astrid)

Berit talar också om hinder i livet. Att det är viktigt att vi som människor vet att olika människor har olika hinder i livet, vilket hon också menar på att barnen kan ta lärdom av via bland annat mångfald.

Bella menar på att personalen kan lära sig nya arbetsätt som även kan fungera på den övriga barngruppen. Hon säger att det kan gynna hela gruppen på ett eller annat sätt att ha ett barn i behov av stöd bland dem. Samtidigt säger hon också att det finns en möjlighet att pedagogerna blir mer ”öppen sinnad” och medveten när man arbetar med barn i behov av stöd.

6.2.5 Inkludering av barn i behov av stöd i förskolan

Alla respondenter har talat gott om inkludering och säger att det är viktigt, men en förskollärare skiljer sig dock från de övriga med att säga så här om inkudering;

Ah. Jag har nog faktiskt, jag har ändrat mig. Ja, till viss del, jag tror faktiskt på det, jag har sett det nu, och ja. Jag har varit för att de inte skall, men nu tycker jag... har vi resurser till det Ja. Får vi inte extra resurser så nej.

(Alexandra)

Hon är öppen med att hon förr har varit emot arbetssättet inkludering och istället främjat för exkludering. Men efter att ha arbetat med inkludering har hon ändrat sig och anser nu att man bör främja inkludering istället. Men detta på ett villkor; att de får resurser.

Däremot säger en barnskötare bland annat att inkluderingen skiljer sig från fall till fall och att man bör se till resten av barngruppen vad som passar in. Hon menar på att det kan ”skär[a] sig jättemycket för både det barnet och för resten av gruppen” (Astrid) men att det samtidigt kan gå bra och att man bör ge det en chans. Även Bella talar om detta. Hon menar att alla barn kanske inte har ett behov av att inkluderas, ett barn ”[...] som inte alls har det här sociala koderna [...]”. Vidare säger Bella att ”[man] får liksom se utifrån det barnets bästa försöka bedöma utifrån det.”

6.2.6 De exkluderade barnen, vart skall de placeras?

Om man exkluderar de barn i behov av stöd, talar några om att alla barn bör få vara på en förskola men på villkoret att personalen får in resurser som kan stärka och stödja dem i verksamheten. Får de inte in resurser uttrycker flera ur personalstyrkorna att de då bör placeras på andra ställen där barnen kan få den tid de behöver, då det upplevs svårt att avvara tid på grund av stora barngrupper. Det uttrycks också att man kan placera dessa barn i behov av stöd i andra förskolor som är inriktade på ett specifikt område och som äger den kunskap som barn i behov av stöd kräver.

I så fall måste det finnas ett ställe där de kan vara. Annars måste vi ju få resurser för att ta in dem. De måste ju få vara i förskolan. Man måste

kanske ha ett annat alternativ för förskolan. Förskolor som kanske är specifikt inriktade på det specifika behovet. Men annars så ja, så kan de komma in. Men vi skall ha resurser till det.

(Alexandra)

Det finns ju, eller man har i alla fall hört om ställen där det kanske finns fler barn med det behovet. Men då har de oftast mer resurser att sätta in. Och då kanske barnet mår bättre av att få vara i en grupp som kanske är mindre, som har mer personal. Där de kan få, kan få mer hjälp.

(Bodil)

En barnskötare talar däremot om att det kanske är bättre för ett barn i behov av stöd att få finnas bland såkallade normalbegåvade barn – för att kunna utvecklas och göra framsteg, som denna personal anser att de gör när grupperna är av mångfald.

Det finns också dem som inte ville besvara denna fråga då de sa att de inte ens tänkte tanken om exkludering. De blev nästintill upprörda när frågan ställdes om exkludering och uppriktigt berättade att de inte ville svara på den frågan.

6.2.7 Förhållningssätt och arbetsmetod för inkludering

Gemensamt för alla medverkandes svar är att de anser sig ha ett likvärdigt förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd som de tycker sig ha mot såkallade normalbegåvade barn. Ingen av dem anser att de gör någon större skillnad mellan barnen men att man däremot är viktigt att man är medveten om att alla barn är olika samt utvecklas på olika sätt. Anna säger bland annat det är viktigt att vara så naturlig som möjligt och att man visar att barn i behov av stöd också får vara med. Birgitta talar mer om att man möjligen erbjuder ett barn i behov av stöd mer hjälp, men att man får se det utifrån olika situationer.

Vissa sa dock att de tyckte att de hade ett positivt förhållningssätt, som jag ifrågasatte vad det var;

Bella; ”Jag tror att jag har ett ganska positivt förhållningssätt. Alltså, jag tycker att man...”

Carin; ”... men vad är ett positivt förhållningssätt?”

Bella; ”[...] Men att man accepterar deras behov och försöker göra deras vardag så lik som de andra barnens som möjligt. [...]”

Astrid verkar däremot ha tänkt till lite extra på detta då hon skiljer sig från de övriga medverkande. Hon talar snarare om självkänsla och att man eventuellt behöver ha bättre struktur och ordning för ett barn i behov av stöd. De andra talar mer om att de har samma

förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd som de har till de övriga, men även att det är viktigt att man inte gör någon skillnad på barnen och att alla skall vara delaktiga i allt de gör.

Jaa, alltså, jag försöker ju vara likadan mot det barnet fast kanske lite extra. Visar lite extra stöttande, peppande och kanske ger det lite lite mer om det är så – för att det barnet skall växa. Om man känner att ... alltså många av dessa barn har ju dålig självkänsla, man kanske måste sätta lite extra krut i att stärka deras självkänsla. Förstår ha samma förhållningssätt genom regler ... fast det beror ju också på där. Det barnet kanske behöver tydligare regler. Men inte göra någon jättstor skillnad från barn till barn så att det barnet känner sig för utvalt heller i gruppen. Men jag skulle nog tjoha lite extra för självkänslan.

(Astrid)

Asta ger ett intryck av att ha arbetat med detta då hon för flera år sedan arbetade med ett barn i behov av stöd. Hon berättar i intervjun att om hon behövde tips och råd för olika situationer och dylikt, talade hon med vårdnadshavarna. Hon menar att det var de som kände barnet bäst och visste vad denne tyckte om. För henne är detta en form av arbetsmetod som hjälpte henne att inkludera barnet i gruppen.

Bodil, som inte anser sig ha någon större erfarenhet av barn i behov av stöd, talar om gruppernas storlekar. Att man genom mindre grupper och varierande grupper, kan inkludera och arbeta på olika sätt med ett barn i behov av stöd. Hon hänvisar då till den barngrupp de har nu och där de arbetar på detta sätt. Bodil tror däremot att även ett barn i behov av stöd hade fått någonting av att ingå i ett liknande arbetssätt.

6.2.8 Kunskap inom området

Alla som medverkade i dessa intervjuer uttrycker att de på något sätt inte har tillräckligt med kunskap om barn i behov av stöd. De som har gått lärarutbildningen menar på att utbildningen saknar grundläggande baskunskaper om barn i behov av stöd och att man gärna hade sett att det fördes in i den allmänna utbildningen, för alla lärare. Däremot påstår sig en person, en barnskötare, att hon har tillräckligt med kunskap och att hon inte behöver mer just nu.

Nej, jag tror inte det faktiskt. Det beror helt och hållet på vad det är för särskilt stöd, för då söker man kunskap själv. Nu har jag jobbat mycket med ett barn som har haft särskilt stöd, så att jag menar... Nej, jag känner mig färdig så. Skulle jag få ett annat barn måste jag ju fördjupa mig i det ämnet. Men inte annars.

(Birgitta)

Berit menar däremot att hon har relativt gott om kunskap inom teckenspråk, då hon tidigare arbetat med det. Men att hon är öppen för vidareutbildningar ändå, vilket man inte får känslan av att Birgitta är. Från **Förskola A** säger sig både Anna och Asta vara intresserade av

teckenspråk (TAKK) och menar att det även gynnar de övriga barnen i barngruppen och inte bara barn i behov av stöd. Man talar om att det är bra för de andra barnen att lära sig en alternativ kommunikation inför framtiden samt innan man kan börja tala ordentligt.

Det finns en förskollärare som sa att hon skulle vilja utbilda sig till specialpedagog, och det är Alexandra. Hon menar på att hon på så sätt skulle få en bredare grund att stå på inför barn i behov av stöd. Däremot är hon tydlig med att hon inte är beredd på att lägga all tid på att vidareutbilda sig. Hon säger att hon inte är villig att ta för mycket tid ifrån den barngrupp hon idag befinner sig i samt från sitt privatliv. Hennes lösning är att hon på något sätt skulle få extra tid i sin tjänst, som inte läggs i barngruppen utan på en vidareutbildning. Så här säger hon;

Ja, om man säger – kanske ett par timmar i veckan eller något. Det skulle kunna funka. Men det är svårt. För man har en barngrupp, man har ett privatliv, och ja. Allt skall flyta på. Sen måste det även vara en fungerande uppbackning för dem som är barnet eller barnen. Det är intressant, självklart. Det är intressant att få ny kunskap.

(Alexandra)

Både Bella och Bodil talar om att de inte är någonting som lockar dem just nu för vidareutbildningar om barn i behov av stöd. Däremot är Bella mer intresserad av dessa barn och kan tänkas sig vidareutbildningar av olika slag i framtiden, om det skulle behövas. Bodil däremot är något tveksam om hon ens är intresserad av att få en vidareutbildning inom detta område. Hon menar att det inte är hennes område, det finnas annat som hon är mer intresserad av. Bodil säger då att det finns andra som är mer intresserade av barn i behov av stöd som kan gå en vidareutbildning för att därefter lära sina övriga kollegor som inte valt att gå med på utbildningen. Astrid talar snarare om att man aldrig kommer att inneha rätt mängd kunskap om något, då man ständigt under livet utvecklas och lär mer.

6.2.9 Resurser

Alla de intervjuade är eniga om att resurser är en faktor som man inte kan komma ifrån. Det är snarare ett krav och ett måste för att kunna inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan. Flera av personerna menar på att utan en resurs i arbetslaget, kan man inte inkludera ett barn i behov av stöd. Det tar för mycket tid att avvara en ordinarie förskollärare/barnskötare från gruppen, än att anställa en resurs för specifikt ett uppdrag.

Bodil säger däremot att man i möjligaste mån får se över verksamheten om man inte får in någon resurs. Då får man fundera över hur man skall lägga upp schemat och hur man skall använda sig av dagen. Planering är då någonting som behövs, vilket många av de medverkande tidigt nämnt är ett dilemma. Tid för planering finns, men de efterfrågar mer timmar för planering för att man redan nu anser att man inte hinner med. Bland annat Anna frågar sig då hur de skall ha tid med ett barn i behov av stöd, om de inte hinner att planera verksamheten för barnens bästa.

Birgitta säger dock att man inte skall ”ställa sig och ropa efter resurser det första man gör”, bara för att man får in ett barn i behov av stöd. Hon menar att man får se över kunskaperna inom arbetslaget och ta vara på det som finns, innan man ber om hjälp utifrån. Man får göra det bästa av situationen, som Bella uttrycker sig.

7. Diskussion

Här följer en diskussion av resultatet, där det diskuteras med hjälp av all den litteratur som finns under rubriken *Teorigenomgång*. Denna diskussion kommer vara uppdelad under olika rubriker för att Du som läsare lättare skall kunna överskåda diskussionens innehåll.

7.1 *Hur ser man på barn i behov av stöd?*

Om man jämför hur man såg på barn i behov av stöd för cirka 100 år (se: Historisk bakgrund) tillbaka, kan man tydligt se att Sverige som land har gjort stora framsteg. Från att låst in människor som är annorlunda, steriliserat dem för att utrota den ”sinnesslöa genen” och placerat dem på institutioner. Till dagens stora inkluderings tanke, där alla skall få vara med och att alla är lika värda oavsett svårighet.

Enligt respondenterna ser man inte ett barn i behov av stöd som ett hinder, snarare som en utmaning. Mångfalden berikas betydligt av att inkludera barn i behov av stöd och personalen utvecklas av att ha dessa barn inkluderade. Men däremot ser man också att det krävs mycket tid för ett barn i behov av stöd, för att ge dem det stöd de behöver. Det blir ett hinder då personalen i förskolan redan anser att det har brist på tid, planering samt förstora barngrupper. Även om de inte ser ett hinder med barnet, uttrycks ändå ett hinder genom tidsbrist. Det är i dessa lägen som man, enligt mig, behöver passa sig så man inte pekar ut barnet som en börda i gruppen.

Tideman (RED) (2004:195) talar om att det är skolans värld som bestämmer vilka barn som är i behov av stöd eller inte. ”Ett antal studier har visat att skolledarna fått en avgörande roll särskilt när det gäller att avgöra var kategorins gränser ska gå dvs som ska tillhöra särskolan och vilka barn som ska få specialundervisning inom ramen för grundskolans resurser.”. Han menar alltså att det är personalen i skolansvärld som bestämmer vem som är i behov av stöd. Det kan vara ett barn i förskolan som börjat men som visar vissa tendenser på svårigheter. Då kontaktar man en specialpedagog som kommer och studerar barnet. Enligt mig har man redan här pekat ut att barnet är i behov av stöd. Vilket innebär att all personal i skolansvärld har en stor roll i detta avseende. Heimersson i Ahlberg (2009:76-77) skriver att tolkningen av ett barns behov ligger hos betraktaren. Det kan alltså vara som så att personen i fråga anser att barnet har en svårighet, å andra sidan kan någon annan anse att det inte finns någon svårighet hos barnet. Kanske bör man passa sig för att peka ut ett barn i första taget, däremot vore det bäst om hjälp och stöd kan sättas in så fort som möjligt, vilket Tideman (RED) (2004:205) beskriver och har framkommit till i sin studie.

7.2 Skall barn i behov av stöd inkluderas i förskolan, eller skall de exkluderas och placeras på ett alternativt ställe?

Flera av de medverkande i intervjuerna har uttryckt att inkludering som arbetsmetod troligen inte passar alla barn i behov av stöd. Utan bör för sin egen skull vara exkluderade och få den specialkunskap och omsorg andra kan ge. Men i det stora hela tror alla respondenter på inkludering och anser att man skall ha det som ett mål. Jag håller med dem i detta avseende. Att placera ett multihandikappat barn i en förskola är inte alltid det rätta, men man bör åtminstone ge det en chans. Flera respondenter uttrycker samma sak, att man i möjligaste mån bör inkludera för samhällets skull och för barnets skull. Det bör däremot finnas alternativ att placeras i om så vore fallet.

Astrid beskrev att hon sett resultat, i ett tidigare yrke, av inkluderingens framgång. Hon menar att inkludering kan ge barn i behov av stöd en bättre utveckling av sig själva samt större framgångar, än om det vore exkluderat. Haug i Tøssebro (2004) talar också om detta. Han skriver;

Det finnes enkeltundersøkelser som synes å gi veldig klare resultater. To kjente nordiske arbeider studerer denne form for effekt (Stangvik 1979; Österling 1967). Begge konkluderer med at oppøring i vanlig klasse fungerer bedre for elever som får spesialundervisning enn alternativene. [...] Den som har flinke klassekamerater opplever et betydelig prestasjonsmessig løft sammenlignet med den som har prestasjonssvake klassekamerater.

(Tøssebro, 2004:180)

Man hävdar alltså att en studie har visat att inkludering ger bättre studieresultat och prestationer, än om man exkluderat. I en förskolemiljö kan det likväl innebära att barnet i behov av stöd tar till sig lärdom och utvecklas på ett annat sätt, än om de exkluderat och endast varit med likasinnade.

7.2.1 Barnets bästa

Enligt Barnkonventionen och artikel 3 skall man alltid utgå ifrån barnets bästa. Oavsett vad det gäller, även om du går emot barnets vilja, skall du alltid främja för barnets bästa. Vilket innebär att man för barnets bästa kan exkludera och placera i den lämpligaste verksamheten, som uppfyller de omsorgskrav som barnet i fråga behöver.

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet,

och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

(Barnkonventionen, artikel 3)

Pape (2001) talar först och främst om begreppet omsorg, som i grund och botten är ett begrepp som handlar om barnets bästa. Hon menar att barnets bästa är olika för alla barn, alltså är det individuellt. Man bör alltså se över från fall till fall vad som är det bästa för just det specifika barnet. Samtidigt beskriver Pape (2001:101) att det är viktigt att barnet, oavsett vilket beslut som tas, känner sig älskat, respekterat och förstått. Enligt mig är det extra viktigt att visa barnet kärlek, respekt och förståelse om man exkluderar, speciellt i de fall då barnet är medvetet om att det exkluderats.

Tideman m.fl. (2004) anser att när man exkluderat ett barn får det en stämpel resten av livet, en stämpel som följer med. Det är alltså viktigt, enligt honom, att man inte fastnar i exkluderingen bara för att man en gång varit exkluderad. Barnet i fråga skulle mycket väl kunna inkluderas i senare tillfälle, beroende på vad det handlar om för åtgärder.

7.2.2 Rätten till undervisning

I Salamancadeklarationen (2006/2) kan man läsa om barn i behov av stöd och deras rätt till undervisning. I denna skript beskrivs bland annat att det finns en principregel som säger att skolor som arbetar efter inkludering, skall inkludera barn i behov av stöd i en integrerad undervisning, oavsett svårigheter. Alltså att skolor som arbetar med att få in barn i behov av stöd, skall också se till att de finns med i de ordinarie undervisningarna så mycket som möjligt. Respondenterna talar om att man skall låta barn i behov av stöd få vara med i verksamhetens aktiviteter så mycket som de kan, som de klarar av. Det har rätt till att vara med i undervisningstillfällen. Däremot återstår fortfarande kravet från deras sida om resurser. (se 7.2.3 Resurser som krav för inkludering).

Enligt Barnkonventionen (2007:6), artikel 2, är "[a]lla barn lika mycket värda [och] inga barn får bli diskriminerade, det vill säga bli sämre behandlade.". En grundregel för all personal som arbetar inom förskolans värld. Det är viktigt att även tänka på när man inkluderar barn i behov av stöd. Du skall inte behandla dem på ett nedvärderande sätt, för det är diskriminerande. Exempelvis skulle det kunna vara att inte låta dessa barn vara delaktiga i de aktiviteter som anordnas. Enligt Lpfö98 skall man låta barn vara delaktiga i undervisningen för att främja framsteg och utveckling.

7.2.3 Resurser som krav för inkludering av barn

Alla medverkande i intervjuerna, förutom en barnskötare, talar om resurser som ett krav för inkludering av ett barn i behov av stöd. De menar att de tidsmässigt inte klarar av att hantera

ett barn som kräver så pass mycket tid och uppmärksamhet när dagens barngrupper är så stora. Alexandra, bland annat, talar bland annat också om att man inte vill lägga allt fokus på ett barn utan att man också måste komma ihåg den övriga barngruppen. Vidare menar hon att det är en av anledningarna till att en resurs är ett krav från hennes sida. Enligt LASS, Lagen om assistansersättning, är staten skyldiga att erbjuda personlig assistent om en människa är i behov av stöd mer än 20 timmar i veckan. Utifrån den lagen kan man alltså inte kräva en resurs hur som helst, utan då måste man även beräkna de timmar som personen i fråga behöver stöd i veckan. Det är inte alltid ett barn i förskolan behöver stöd mer än 20 timmar i veckan. Ett barn med ADHD, Aspberger syndrom, autism m.m. behöver inte alltid stöd så många timmar. Många barn kan klara sig bra utan, med hjälp av personalen på avdelningen. Däremot kan jag se att det är krävbart vid ett multihandikapp, där man ständigt behöver finnas i närheten för att hjälp till.

På skolverkets hemsida (<http://www.skolverket.se/sb/d/3329>) fann jag olika frågor och svar som berör barn i behov av. En fråga lyder; ”Vilket stöd kan man kräva av skolan?” och på den frågan hade man svarat;

Skolan ska erbjuda ett stöd som fungerar för den enskilde eleven utifrån den utredning som gjorts. Exakt hur stödet ska utformas står inte i lag eller förordning, utan bestäms lokalt utifrån den enskilde elevens behov. Rektor beslutar om vilket stöd en elev ska få.

(Skolverket)

Enligt Skolverket skall det alltså erbjudas stöd om det behövs, vilket är rektorns ansvar att erbjuda. Det finns däremot inte specifikt beskrivet hur ett stöd skall vara utformat, troligen på grund av att det är individuellt, alltså beroende från person till person. Men man kan hänvisa till LSS-lagen samt LASS-lagen, som både kompletterar varandra. Om det är så att ett barn i behov av stöd behöver hjälp och stöd mer än 20 timmar i veckan har man rätt till en resurs, vilket staten i så fall skall erbjuda.

Personalen i förskolan har alltså inte rätt att kräva en resurs om inte barnet i fråga behöver stöd mer än 20 timmar i veckan. Man får helt enkelt arbeta utifrån de möjligheter man har via arbetslaget samt andra kollegor. Vilket även respondenten Birgitta sade om resurser. Hon menar att man inte i första taget skall ”ställa sig och ropa” efter resurser, utan att man får utnyttja de kunskaper som arbetslaget har.

7.2.4 Om exkludering

Det var ingen respondent som uttryckte att de förespråkade exkludering. Däremot sade Alexandra att hon tidigare gjort det men att hon efter sitt arbete med inkludering av ett barn i behov av stöd, inte längre resonerade som hon gjort innan. Andra respondenter sade att de inte ens tänkte tanken om exkludering och att de heller inte vill resonera kring det, just för att de inte främjar det. Vad som däremot framkom var att exkludering inte behöver vara dåligt, det kan snarare vara som så att det är bättre för vissa barn i behov av stöd. Alla klarar troligen inte av en inkludering i en normalbegåvad barngrupp.

Tøssebro (2004:7) menar att hela samhället bygger på en inkluderande syn, men "[t]rots detta visar relativt entydiga forskningsresultat att människor med funktionshinder fortfarande i mindre delaktiga och har sämre levnadsvillkor än andra medborgare.". Allt som har med segregering och exkludering minskades på grund av den inkluderande samhällssynen. Egelund, Haug & Persson (2006:183) talar däremot om en form av avstanning som troligen påverkats av att den "[...]grupp elever som nu inte går i den vanliga skolan är så liten och så komplicerad att arbeta med.". Man menar också att politiker i Skandinavien "[...]uttrycker att integrationen har gått för långt." (s.185).

Med tanke på att Tøssebro (2004) indirekt menar att samhället vill väl med inkludering men inte kommit dit än, bör man fundera på vad man skall göra för att komma vidare. Enligt Egelund, Haug & Persson (2006) har politikerna inte fått någon mersmak av inkludering, snarare tvärtom. Man talar numera om intresset för segregering och exkludering, som avstannat. Vidare menar dem att det är komplicerat att tillfredsställa alla de behov som det innebär att exkludera ett barn i behov av stöd. För om du exkluderar skall man också se till att barnet placeras på ett ställe där behoven blir tillfredsställda, vilket kan vara "[...]allt från vanlig skola till att bo på en internatskola." (s.184). Men att finna den ultimata placeringen kan ta tid och vara svår att komma underfund med, enligt mig.

7.3 Vad ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?

Under intervjuerna talade samtliga om tid som ett hinder att inkludera ett barn i behov av stöd, men även det faktum att man har stora barngrupper.

7.3.1 Tid som hinder

Tøssebro (2004:118) menar att skolans värld ofta prioriterar bort inkludering av barn i behov av stöd då de blir stressade i perioder som man har mycket nedskärningar, bland annat av resurser. Respondenterna talade om tid som ett hinder för inkludering. Personalen i förskolan blir stressade när de är korta om personal samt om de anser att de har för mycket att göra. Vilket kan medföra detta som ett hinder. För hade man haft gott om tid, gott om personal och ständig uppbackning hade man troligen inte sett tiden som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd. Däremot är det en välvilja som ligger bakom deras resonemang om tid, de vill inte att något barn i bangruppen skall hamna mellan och inte vara synligt. Även det barn som är inkluderat har rätt till att ses. Man vill helt enkelt inte att något barn skall vara osynligt, och man vill kunna sitta ner tillsammans med barnen och vara med dem. Samtliga av de som blivit intervjuade har sagt att inkludering av barn i behov av stöd är bra och fungerar om de får resurser som kan stötta dem i personalgruppen. De vill inte gå miste om resten av barnen i gruppen, de behöver också hjälp och skall utvecklas m.m. Om personalen inte skulle få in någon resurs för ett barn i behov av stöd, säger de flesta av dem att det inte fungerar med att inkludera då. Det är under dessa tillfällen som Tøssebro (2004:118) vidare menar på att man ofta väljer att placera ut dessa barn i behov av stöd i särskolor och dylikt för att barnen har rätt till undervisning.

Vidare beskriver Tøssebro (2004:180) att många barn får specialundervisning för att skolans undervisning inte är tillräckligt variabel. Det kan tolkas, tillsammans med det som de intervjuade sagt om tid och resurser, att förskolans verksamhet inte är tillräckligt variabel. Det finns för få alternativ att utföra olika aktiviteter på. Vidare funderar jag på om förskolan vet hur de olika barnen lär sig som bäst? Det kan vara problematiskt att se när man har mycket kring sig, och då speciellt i stora barngrupper. Det är däremot viktigt att veta hur barnen lär sig, enligt min mening. Men det är tidskrävande att göra speciella saker för att få till en varierande inlärningsaktivitet, och det kanske är just därför som de olika förskollärarna samt barnskötarna anser att det är tidskrävande att få med ett barn i behov av stöd i barngruppen.

7.3.2 Barngruppen som ett hinder

Colnerud & Granström (2002:35) talar om att en lärare möter ett kollektiv. ”Att värna om den enskildes intresse när ett drygt tjugotal andra elever har andra och kanske motstridiga intressen blir närmast en omöjlighet.”. Man menar att oavsett hur man gör för att ge tid åt ett barn kan ett annat barn sitta bredvid och inte ha samma intresse alls. Det blir svårt för läraren att då tillgodose de båda samtidigt, och då får man välja vilket behov som anses vara högst, beskriver Colnerud & Granström (2002). Med detta i åtanke, kan det kopplas till de stora barngrupperna som respondenterna talar om. De menar att de inte, alltid, känner att de har tid för att arbeta inkluderande, då alla barn har behov att tillgodose. Vilket i en stor barngrupp kan vara problematiskt. De funderar över hur de skall kunna bemöta de olika behoven, samtidigt som de har ett barn i behov av stöd med så starkt behov. Man vill inte åsidosätta något annat barn, för alla skall kunna bemötas utifrån deras nivå och behov. Men som Colnerud & Granström (2002) talar om, kan det bli problematiskt i längden.

Tideman (2000) beskriver att barn som inte klarar av att sitta ner och vara lugna, kan hamna i kläm och bli utpekade som problembarn. Vidare talar han om att de stora grupperna som idag finns i skolans värld är ett problem då läraren i fråga snarare fokuserar på undervisningen än de olika inlärningsätten;

Med stora klasser ligger det nära till hands att lärare hemfaller åt att uppfylla undervisningsutbudet men inte använder sin professionalitet för att skapa inlärningsituationer som passar elever med olika erfarenheter och förutsättningar. Sålunda kan sägas att undervisningsförutsättningarna i klassrummet till dels omöjliggör gemensam undervisning.

(Tideman, 2000:234)

Däremot menar Tideman (2000:134-135) att det är ofta som lärare beskriver att klassrumsmiljön skulle bli bättre om det var mindre grupper. Även respondenterna i denna studie upplever barngrupperna som stora, men å andra sidan menar Tideman (2000) att gruppstorleken alltid varit någonting som lärare haft åsikter om. Han hävdar att lärare med små grupper också talar om att det skulle vara bättre med mindre grupper, trots att de redan har mindre grupper jämfört med andra. ”Vi skall inte ringakta behovet av mindre klasser men

frågan är alltså om det är klasstorleken i sig eller sättet att organisera undervisningen (och inläringen) som varit det egentliga problemet.” skriver Tideman (2000:134-135). Han menar alltså att det inte behöver vara barngruppens storlek som är problemet, utan personalens sätt att planera verksamheten. Exempelvis talade respondenterna om den stress som infinner sig om man inte får resurser när man inkluderar. Vi kom då in på spåret att det handlar om hur man planerar verksamheten. För att få det att fungera med en stor barngrupp behöver man ha planerat den så pass väl att man inte upplever den stress som respondenterna talar om. I vissa fall är det dock de stora barngrupperna som är problemet, men man skall ha i baktanke att det även kan handla om verksamhetens upplägg.

7.4 Anser personalen i förskolan att de kan bemöta ett barn i behov av stöd?

Samtliga respondenter säger att de inte äger all kunskap för att bemöta barn i behov av stöd, och därför menar flera av dem att de vill få mer kunskap via vidareutbildningar inom teckenspråk, om diagnoser samt mer därtill. En viss kritik riktas också mot lärarutbildningen då de som är utbildade förskollärare inte anser att de fått tillräckligt med kunskap om barn i behov av stöd.

7.4.1 Att äga kompetens inom arbetslaget

Bodil, en av deltagarna till samtalsintervjuerna, anser att alla inte behöver gå en vidareutbildning om barn i behov av stöd. Hon menar att det räcker med att en person går en sådan vidareutbildning för att därefter lära ut till resterande i arbetslaget. Hon beskriver det så som Persson (2007) gör ovan, till viss grad. Anledningen till att Bodil resonerar så är för att hon själv inte är intresserad av en vidareutbildning av detta slag. Birgitta, kollega till Bodil, resonerar som så att hon inte behöver mer kunskap, just nu, då hon redan äger tillräckligt med kompetens och kunskap via egna erfarenheter och tidigare arbeten. Hon menar att hon inte är intresserad av en vidareutbildning för att hon söker egen information när hon anser att det behövs. Däremot, anser jag, att det bästa vore om alla oavsett intresse, intresserade sig för att främja utvecklingen av sitt förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd. För det är vad vidareutbildningar handlar om, till viss del, att utveckla sitt eget synsätt och väcka tankar om hur man kan arbeta med barn i behov av stöd.

Persson (2007:108) menar att arbetslaget har stor betydelse ”för en god pedagogisk verksamhet [...]”. Vidare beskriver han det som positivt att ha minst en förskollärare i arbetslaget som har specialpedagogik som inriktning eller specialisering. ”En sådan kompetensprofil ansågs behövas inom samtliga skolformer för att bidra med kunskaper om hur olika faktorer påverkar möjligheterna och utgör en grundstomme i arbetslagets samlade kompetens.” (s.109).

7.4.2 Lärarutbildningen

Många av de som blivit intervjuade, framförallt de fyra förskollärarna, säger att de hade velat ha en mer bredare kunskap från lärarutbildningen. De menar att de hade velat få en form av baskunskap om barn i behov av stöd, olika diagnoser samt arbetssätt från utbildningen. Enligt

Carlgren & Marton (2007:93) har lärarutbildningen fått mycket kritik för sitt upplägg, bland annat att den är kravlös. Att det är kravlöst kan innebära mycket, men jag tolkar och kopplar det till kunskapen kring barn i behov av stöd. Du får, som student, knappt någon lärdom om barn i behov av stöd alls. Förutom om du valt att studera en kurs om specialpedagogik, som jag gjorde. Men det finns andra specialiseringar som lockar studenter till annat. Och det är inget fel med det, absolut inte. Men rent personligt anser jag, liksom även de som blivit intervjuade, att behovet av specialpedagogik är större än en "valbar kurs". Detta är någonting som bör finnas med under de allmänna kurserna. För alla lärare av något slag, kommer att möta barn i behov av stöd. Vissa kommer då stå där och kanske inte ha någon direkt koll på hur de skall hantera situationen, eller vart de kan vända sig för att be om hjälp. Vad är till exempel ett varningstecken för en diagnos som Autism? När får man lov att börja ana oråd och vem kan du kalla in för hjälp? Detta är sådana saker som du kan lära dig via några poäng specialpedagogik i en allmän kurs. Och det är precis detta som de intervjuade förskollärarna efterfrågar i sin utbildning. Det är också med detta som jag kopplar till Carlgren & Marton (2007). Det är kravlöst att gå ut i skolans värld och inte kunna någonting om barn i behov av stöd. Det är inget krav i dagens läge. Men det kommer bli ett problem i framtiden då man för första gången stöter på ett barn i behov av stöd och inte vet hur man skall bete sig eller vart man skall vända sig.

När man lämnar denna utbildning och möter "verkligheten" som lärare, blir upplevelsen chockartad. Man har inte fått verktyg att förstå och hantera den verksamhet man ska driva och utveckla. Utbildningen har inte givit en professionell tolkningsbas som gör det möjligt att ta itu med de frågor man möter.

(Carlgren & Marton, 2007:103)

Persson (2007) menar att lärarutbildningen fortfarande är inriktad på ämnen och stadier via de olika institutionerna som går att finna inom utbildningen, "[...]vilket i många fall motverkade samarbete och istället främjade konkurrens och revirtänkande." (s.102). Vidare beskriver Persson (2007) vad Lärarutbildningskommittén bland annat säger;

Lärarutbildningskommittén menar att alla lärare skall ha kompetens att organisera arbetet så att hänsyn tas till elevers olika behov av tid, stimulans och stöd. Därför skall den blivande läraren redan i sin grundutbildning utveckla kunskaper för att möta de utmaningar det innebär för att elever i svårigheter (t.ex. på grund av funktionshinder eller utvecklingshinder) skall kunna ingå i den vanliga skolans gemenskap.

(Persson, 2007:106)

En lärare skall alltså ha kompetens att bemöta alla olika individer med olika behov, enligt lärarkommittén. Man skall i sin utbildning få kunskap om hur man bemöter ett barn i behov av stöd, och dess svårigheter. Däremot anser varken jag eller de respondenter som gått

lärarutbildningen att man fått detta. Du kan däremot få denna baskunskap om du väljer att studera specialpedagogik mer ingående, som en specialisering exempelvis, som redan nämnts. Däremot ingår det inte i den allmänna delen och därför efterfrågar vi en förändring i lärarutbildningen, och lära ut om barn i behov av stöd rent allmänt för alla lärare, oavsett vad du väljer för kurser.

Colnerud & Granström (2002) talar om att så länge skolan arbetar utefter barns rättigheter är det svårt att ge lärare en professionell status. Detta för att arbetet är komplext i den bemärkelse att du inte kan välja vilka du skall arbeta med, vilka fall du är intresserade av, som en doktor kan göra. Du som lärare måste ge alla, enligt Barnkonventionen, artikel 2, möjlighet att lära – oavsett familjemedlemmars åsikter, barnets svårigheter osv. Du kan inte välja bort ett barn ur din barngrupp på grund av att det är i behov av stöd. Därför är det viktigt med vidareutbildning, så att du kan bemöta alla barn med ett positivt förhållningssätt så att starten för dig som lärare och barnet blir en trevlig upplevelse.

Som lärare kan du inte välja din grupp utan får använda dig av de kompetenser som finns i gruppen. Ytterligare en anledning till att jag anser att det är viktigt att tänka på barnet som kompetent.

8. Slutsats

I början av min studie hade jag snarare en uppfattning om att personalen i förskolan inte ville ha in barn i behov av stöd på grund av allt tilläggsarbete som medför. Men i efterhand har jag förstått att det inte handlar om oviljan om att inkludera barn i behov av stöd, snarare om okunskap, tidsbrist samt för stora stora barngrupper.

Upplevelsen av att möta positiva lärare och barnskötare har gett mig mycket tankar. Samtidigt som jag förstår deras resonemang om hinder för inkludering, samt deras resonemang för en möjlig exkludering. För det är inte alla barn som klarar av en inkludering, men det innebär inte att detta barn skall stå utan någon undervisning. För ett barn har rätt till undervisning i Sverige, oavsett svårigheter i livet.

8.1 *Slutsats för frågeställningen*

Mitt syfte med denna studie var att ta reda på vad personalen i förskolan anser om barn i behov av stöd, inkludering & exkludering samt deras egen kunskap inom området. Detta för att personalen i förskolan skall fundera över sina åsikter och utvecklas genom de tankar som de, förhoppningsvis, fått upp efter intervjuerna. Livet och läraryrket är ett livslångt lärande, och därför ser jag potential i alla människor. Alla kan utvecklas!

8.1.1 **Hur uppfattar personalen i förskolan barn i behov av stöd?**

I min studie har det kommit fram att samtliga respondenter från förskolan, oavsett utbildning, ser positivt på barn i behov av stöd. Man ser inte barnen i sig som ett hinder, snarare som en utmaning. Barngrupperna berikas av en mångfald som främjar både barnens och personalens syn på annorlunda människor på ett positivt sätt. Personalen i förskolan tycker att det är

viktigt att de övriga barnen i barngruppen lär sig empati, vilket de tycker att barnen kan ta lärdom av via inkluderingen av barn i behov av stöd.

8.1.2 Vilka uppfattningar framkommer om att placera barn i behov av stöd i förskolan, inkludering eller exkludering?

Personalen i förskolan är överrens om att en inkludering är första alternativet, innan man använder sig av exkludering. De menar att man måste ge alla barn en chans och tillåta dem att befinna sig i en normalbegåvad barngrupp. Däremot poängterar de att om en inkludering inte fungerar, måste exkludering finnas som ett alternativ för barnets skull. Personalen i förskolan vill kunna tillgodose alla barns behov, vilket också står i läroplanerna att läsa, att man skall göra. Dock anser de flesta av respondenterna att man skall få en resurs ifall man inkluderar ett barn i behov av stöd. Detta för att man inte vill gå miste om att kunna bemöta något barns behov. De upplever inte att det är möjligt att kunna bemöta ett barn i behov av stöd (med diagnoser) på grund av dagens stora barngrupper.

8.1.3 Ser man som ett hinder för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?

Att det finns hinder för inkludering hävdar samtliga respondenter under intervjuerna. Det handlar framförallt om tid och de stora barngrupperna. Man är orolig för att inte kunna ge alla barn den tid de behöver och kräver, ifall man inkluderar ett barn i behov av stöd. Framförallt ser de detta hinder om resurser inte erbjudits dem. De menar att ett barn i behov av stöd kräver så pass mycket tid och uppmärksamhet att de andra barnen kan komma att hamna i skymundan. De vill kunna tillgodose alla barns behov av omsorg, vilket de inte känner att de i nuläget skulle kunna göra.

Barngruppernas storlek ser de också som ett hinder. Inte bara för dem själva, för att de är deras arbetsplatser, utan också för att ett barn i behov av stöd behöver lugn och ro omkring sig. Blir det en för stimmig miljö kan det bli svårt för ett barn i behov av stöd att finna koncentration samt lugn i barngruppen.

8.1.4 Vilka uppfattningar finns bland personalen i förskolan om att kunna bemöta ett barn i behov av stöd?

Svaret på denna har varierat, till viss del. 7 av 8 respondenterna anser sig sakna den kunskap som de behöver för att kunna bemöta ett barn i behov av stöd. 1 person sade sig ha så pass mycket erfarenhet så att hon ansåg att hon besatt den kunskapen. Denna person ansåg också att hon inte var intresserad av en möjlig vidareutbildning i nuläget på grund av att hon själv kunde söka sig egen kunskap, om det skulle bli möjligt. Ytterligare en person menade att hon inte var intresserad av mer kunskap om barn i behov av stöd med anledning att det inte var intressant för henne. Hon ansåg att det var bättre att andra tog den chansen som hade ett intresse för det, än att hon gjorde det. Resterande sex personer var mycket intresserade av vidareutbildningar. Bland annat TAKK samt en specialpedagogiskutbildning.

8.2 Eegna tankar

När man inkluderar ett barn i behov av stöd måste man se det kompetenta barnet (Sommer, 2005). Det är viktigt att gå in med rätt inställning från början vid ett bemötande av ett barn i behov av stöd. Med rätt inställning menar jag att man skall vara positiv gentemot barnet i fråga, oavsett om det finns hinder i verksamheten. För det är inte barnets fel att det finns hinder, därför skall de inte få sämre livsvillkor för det. Som sagt, det kompetenta barnet är ett begrepp som jag sätter mycket värde i, då framförallt inom detta område. Ett barn i behov av stöd klarar av mer än vad man tror, och ger man det tid kommer resultat visas. Oavsett placering av verksamhet.

En exkludering är för mig ett alternativ om barnet i behov av stöd inte mår bra av en placering i en normalbegåvad barngrupp. Alla är vi olika, och det är troligen inte det bästa för alla att vara inkluderade. Självklart är målet för mig, att man tillslut blir inkluderad i en normalbegåvad barngrupp eller skola tids nog. För mig är det viktigt att man inte fastnar i en exkluderande miljö och får en stämpel på sig som man aldrig kan komma ifrån. När personen i fråga är redo för en inkludering bör det ges ett försök.

Att ständigt utvecklas och lära nytt är för mig viktigt, och då framförallt inom detta område. Det är viktigt att lära sig äga ny kunskap om barn i behov av stöd då man tids nog kommer att möta ett barn som kräver lite mer än andra. Då har du fått kunskap sedan tidigare som man kan ta fram och använda sig av. Alla är vi däremot olika och har individuella intressen som även vi vuxna måste acceptera. Men för mig ingår detta i ett läraryrke, oavsett riktning av åldrar samt intressen. Personligen vill jag kunna bemöta ett barn i behov av stöd på bästa möjliga sätt och det hävdar jag att man kan lära sig via olika vidareutbildningar osv.

Om man jämför med hur det var förr, enligt den historiska bakgrunden (se 5.5 Historisk bakgrund), vill jag påstå att vi har kommit en bra bit på vägen. Vi gömmer inte undan de människor som är annorlunda utan vi inkluderar dem i vårt samhälle och i våra liv. Vi vill ha dem delaktiga i deras egen vardag och i samhället så gott som det går. Vi är duktiga på att inkludera, i den mån det går. Men kräver en människa i behov av stöd någon form av exkludering skall dem få det. Om ett barn i behov av stöd inte mår bra och inte fungerar i en normalbegåvad förskolegrupp skall dem heller inte behöva vara där. Då skall dem placeras på alternativa ställen, så som en förskola som är uppbyggd på resurser, hjälpmedel samt kunskap om det behovet som barnet i fråga kräver. Det anser jag är en rättighet som barn har, som människor har.

8.3 Framtida studier

Som en möjlig framtida studie, skulle det vara intressant att ta detta ytterligare till sin spets via observationer. En observation tillagt i denna studie skulle kunna tillföra att mer tydlighet och synbarhet gentemot personalens förhållningssätt. Man skulle kunna observera hur de bemöter ett barn i behov av stöd, om de gör skillnad gentemot de andra barnen samt se hur de

handskas med tidspress, stora barngrupper och resursbrist samtidigt som de skall tillgodose alla barnens behov, oavsett behov samt svårighet.

Referenslista

Styrdokument

- Utbildningsdepartementet. (2010). *Läroplan för förskolan. Reviderad 2010*. Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> (101201)
- Läroplan för förskolan (Lpfö98) genom;
Läraryrket. (2006). *Lärarens handbok*. Solna; Läraryrket.
- Skollagen genom;
Läraryrket. (2006). *Lärarens handbok*. Solna; Läraryrket.
- Barnkonventionen genom;
Utrikesdepartementet. (2007). *Mänskliga rättigheter – Barnets rättigheter*.
Stockholm; Edita Stockholm
- Svenska Uneskorådet. (2006/2). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*.

Litteratur

- Ahlberg, Ann (RED.). (2009). *Specialpedagogisk forskning; En mångfasetterad utmaning*.
Lund; Studentlitteratur AB
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva. (2003). *Problembarnets århundrade*. Lund;
Studentlitteratur AB
- Carlgren, Ingrid och Marton, Ference. (2007). *Lärare av i morgon*. Stockholm;
Läraryrket
- Colnerud, Gunnel och Granström, Kjell. (2002). *Respekt för läraryrket*. Stockholm;
Stockholms universitets förlag.
- Egelund, Niels. Haug, Peder & Persson, Bengt. (2006). *Inkluderande pedagogik i
skandinaviskt perspektiv*. Stockholm; Liber AB.
- Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007).
Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad.
Stockholm: Norstedts Juridik
- Grunewald, Karl. (2008). *Från idiot till medborgare*. Stockholm; Gothia Förlag AB.
- Lindehag, Anna-Greta & Lindberg, Marianne. (1998). *Omsorger om människor med behov av
särskilt stöd*. Nyköping; Athena Lär AB.
- Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt. (1998). *Barn, ungdomar och vuxna i behov av särskilt
stöd*. Stockholm; Liber AB
- Pape, Kari. (2001). *Social kompetens i förskolan*. Stockholm; Liber AB
- Persson, Bengt. (2007). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*.
Stockholm; Liber AB
- Sommer, Dion. (2005). *Barndomspsykologi – Utveckling i en förändrad värld*.
Hässelby; Runa Förlag.
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*.
Lund; Studentlitteratur
- Tideman, Magnus (RED.). (2000). *Perspektiv på Funktionshinder & Handikapp*.
Lund; Studentlitteratur
- Tideman, Magnus. Rosenqvist, Jerry. Lansheim, Birgitta. Ranagården, Lisbeth & Jacobsson,
Katharina. (2005). *Den stora utmaningen – Om att se olikheter som resurs i
skolan*. Halmstad; Halmstad Tryckeri AB
- Tøssebro, Jan (RED.). (2004). *Integrering och inkludering*. Lund; Studentlitteratur

Övrigt

Nationalencyklopedin, sökning; Karl Grunewald. (101126, KL: 13:48)

<http://www.ne.se/lang/karl-grunewald>

Nilholm, Claes. (2006). Forskning i Fokus nr 28; *Inkludering av elever ”i behov av särskilt stöd.”*. Myndigheten för skolutveckling. Internetlänk (101117, Kl: 23:24);

<http://hundochkatter.se/Inkludering%20av%20elever%20-%20Nilholm.pdf>

Skolverket, sökning; assistenter+i behov av stöd. (101201, KL: 11:24)

<http://www.skolverket.se/sb/d/3329>

Wikipedia, sökning; Mångfald. (101222, KL: 09:44)

http://sv.wikipedia.org/wiki/M%C3%A5ngfald_%28samh%C3%A4lle%29

Bilagor

Under detta avsnitt finner Du material som jag använt mig av, exempelvis de frågor jag ställt under intervjuerna.

Bilaga 1 – Intervjufrågor

1. Din utbildning/yrkesroll?
2. Ditt examensår?
3. Vad är ett barn i behov av stöd?
4. Hur känner Du som pedagog inför barn i behov av stöd?
5. Hur känner Du som pedagog inför barn i behov av stöd i sin egen barngrupp?
6. Hur mycket tid anser Du är rimligt att lägga på ett barn i behov av stöd?
7. Tycker Du att det är viktigt med mångfald i förskolan och i barngrupperna?
8. Vad kan ett barn i behov av stöd tillföra bland barn och personal?
9. Inkludering eller exkludering av barn i behov av stöd?
10. Om exkludering; Varför?
11. Förslag på annan form av verksamhet för ett barn i behov av stöd?
12. Hur arbetar du för att inkludera ett barn i behov av stöd i förskolan?
13. Vad har Du för förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd i förskolan?
14. Anser Du dig ha tillräckligt med kunskap för att kunna bemöta ett barn i behov av stöd?
15. Skulle Du vilja ha mer kunskap om barn i behov av stöd i förskolan?

Tack för att Du ställde upp på en intervju.

Följdfrågor förekommer, men dessa utifrån deras svar på de frågor jag hade med mig till intervjuerna. Därför finns det inga övriga följdfrågor med.